

INICIATIVA EDUCA DE IBERCAJA

PROGRAMES DIDÀCTICS IBERCAJA ELS TOMBALLONS MÚSICA I DANSA TRADICIONALS CATALANES

QUADERN DIDÀCTIC

LA PAERIA

Ajuntament de Lleida

EDUCACIÓ A
L'ABAST

iberCaja
Obra Social

Des de sempre, la Obra Social de Ibercaja col·labora amb pares i educadors, posant a la seva disposició propostes que contribueixin a completar l'educació dels més joves.

A través de la línia **INICIATIVA EDUCA de Ibercaja**, busquem prevenir el fracàs escolar i l'abandonament prematur dels estudis i formar els professionals del demà.

Sota aquest nom, presentem el programa didàctic **ELS TOMBALLONS. MÚSICA I DANSA TRADICIONALS CATALANES**, que ofereix un viatge al passat en què els alumnes podran descobrir instruments i danses que formen part de la nostra història i de la nostra identitat.

Descobreix-lo!

ÍNDEX

▪ PRESENTACIÓ	3
▪ SINOPSI	3
▪ CONTINGUTS	3
▪ ACTIVITATS	5

Fitxa tècnica:
QUADERN D'ACTIVITATS
Edita: Ibercaja Obra Social

Fitxa artística:
MÚSICS: Sergi Llena i Robert Querol
BALLARINS: Felip Niubó i Roser Plasencia
TÈCNIC: Jaume Piqué

DIRECCIÓ: Roser Plasencia
PRODUCCIÓ: Jaume Piqué
DIRECCIÓ MUSICAL: Sergi Llena
COREOGRAFIES: Roser Plasencia
FOTOGRAFIES: Anna Vila i
Laura González

PRESENTACIÓ

Art&Shock és una companyia lleidatana formada per persones amb molts anys d'experiència en pedagogia de les arts.

Ens interessa especialment la cultura popular, ja que ens ajuda a entendre la identitat i evolució dels pobles.

Combinem la dansa, la música i el teatre, sempre adreçats a infants i joves.

SINOPSI

A mitjan segle XIX, el poble de Catalunya treballava de sol a sol i passava moltes penúries.

Però un cop l'any, des del més ric fins al més pobre baixava a la plaça per gaudir del ball de la Festa Major.

Els Tomballons són un grup de músics ambulants que es dedica a recórrer tots els pobles de Catalunya amenitzant les festes majors.

CONTINGUTS

• • DANSES

• La Polca d'Ors

Antigament, la gent que vivia als Pirineus compartia espai amb els óssos, als quals els dedicaven cançons, balls i llegendes. Ors significa «ós» en occità; per tant, aquesta és «La polca de l'ós».

• Ball de bastons

A molts pobles del Pirineu era obligatori practicar danses rituals per preparar-se per a la guerra. Hi ha llocs on aquestes danses es ballaven amb espases, però a causa dels accidents, amb el pas del temps es van substituir per pals.

• Jota

La jota és una música tradicional ballada molt estesa per tota la península Ibèrica. Els pagesos la usaven per acompanyar les feines del camp, i els joves, per rondar les noies en edat de casar-se.

• Ball de Panderetes

En aquest ball, la pandereta marca el ritme de la dansa i n'és la protagonista, alegrant tant a qui la balla com a qui s'ho mira.

• Ball de Cercolets

Durant els mesos de setembre i octubre es recollia el raïm per fer el vi. Quan els pagesos havien acabat de fer la verema, organitzaven una festa per celebrar-ho. I és així com va sorgir el Ball de Cercolets, en què els ballarins duen uns arcs, imitant les bótes de vi, decorats amb fulles de parra i flors.

El ritme d'aquesta dansa és de caràcter festiu i viu, escrit en compàs binari.

• Ball de Cascavells

Aquest ball és típic per iniciar la cercavila de la Festa Major. Els ballarins duen uns camals plens de cascavells que fan repicar amb força per espantar els mals esperits.

• • INSTRUMENTS

• **Tabal**

Instrument musical de percussió de forma cilíndrica, amb dues membranes i normalment de cuir, que emet un so indeterminat. N'hi ha de totes les mides, encara que el tabalet és generalment un tambor de dimensions mitjanes, que es pot penjar al coll, la qual cosa permet integrar-lo còmodament en cercaviles i altres esdeveniments, com ara la muixeranga. Del músic del tabal o tabalet en diem tabaler o tabaleter.

• **Pandero**

Instrument de percussió membranòfon, de so indeterminat i més gran que la pandereta. Consisteix en un cercol ample de fusta el forat del qual està recobert per una membrana. Pot contenir forats als laterals per als sonalls.

• **Buzuki**

Instrument de corda tradicional de Grècia.

Pertany a la família dels llaüts de coll llarg, que unes vegades té tres cordes i d'altres quatre, i que està directament emparentat amb instruments propis de l'Àsia Menor, com ara el baglama i d'altres de més orientals, com el tar. És habitual en molts tipus de música popular i tradicional de Grècia, especialment en el sirtaki i en el rebétiko.

• **Mandolina**

Instrument musical de corda. El nombre i tipus de cordes han variat amb el temps i el lloc, però la configuració predominant actual és la de la mandolina napolitana, amb quatre cordes afinades com el violí (sol-re-la-mi), amb la diferència que les cordes de la mandolina es pincen amb un plectre. La caixa de ressonància pot ser còncava o plana.

• **Acordió**

Instrument musical de vent que pertany a la família dels aeròfons mecànics. Està format per una manxa feta de plec de cartró recoberts amb roba i dues caixes harmòniques de fusta amb botons i/o teclat disposats a banda i banda. A l'interior d'aquestes caixes hi ha els diapasons portallengüetes, unes peces de fusta similars a les harmòniques de boca que contenen les llengüetes o Inxes d'acer que produeixen el so quan vibren gràcies a la força del corrent d'aire que genera la manxa, accionada pel braç esquerre de l'acordionista.

- **Trompa de Ribagorça**

Denominada també Trompa de Graus o Gaita de Caserres, és un instrument aeròfon d'inxà doble de la família dels oboès. La primera còpia d'aquest instrument tradicional de la Baixa Ribagorça es va fer, fa trenta anys, al Taller d'instruments del Conservatori Occità de Tolosa a partir d'unes trompes trobades a Graus.

- **Gaita de bot / Cornamusa**

La gaita de bot i les cornamuses són uns tipus d'instruments musicals aeròfons que fan servir canyes tancades dins d'un tub a les quals arriba l'aire, de manera constant, des d'un recipient en forma de sac o bossa. La característica principal d'aquests instruments és la sonoritat que es crea mitjançant el so continuat dels seus bordons.

Us agradaria sentir com sonen aquests instruments?

Podeu buscar aquests enllaços a la pàgina de YouTube.

<http://youtu.be/4Ub2wG4Ui14>

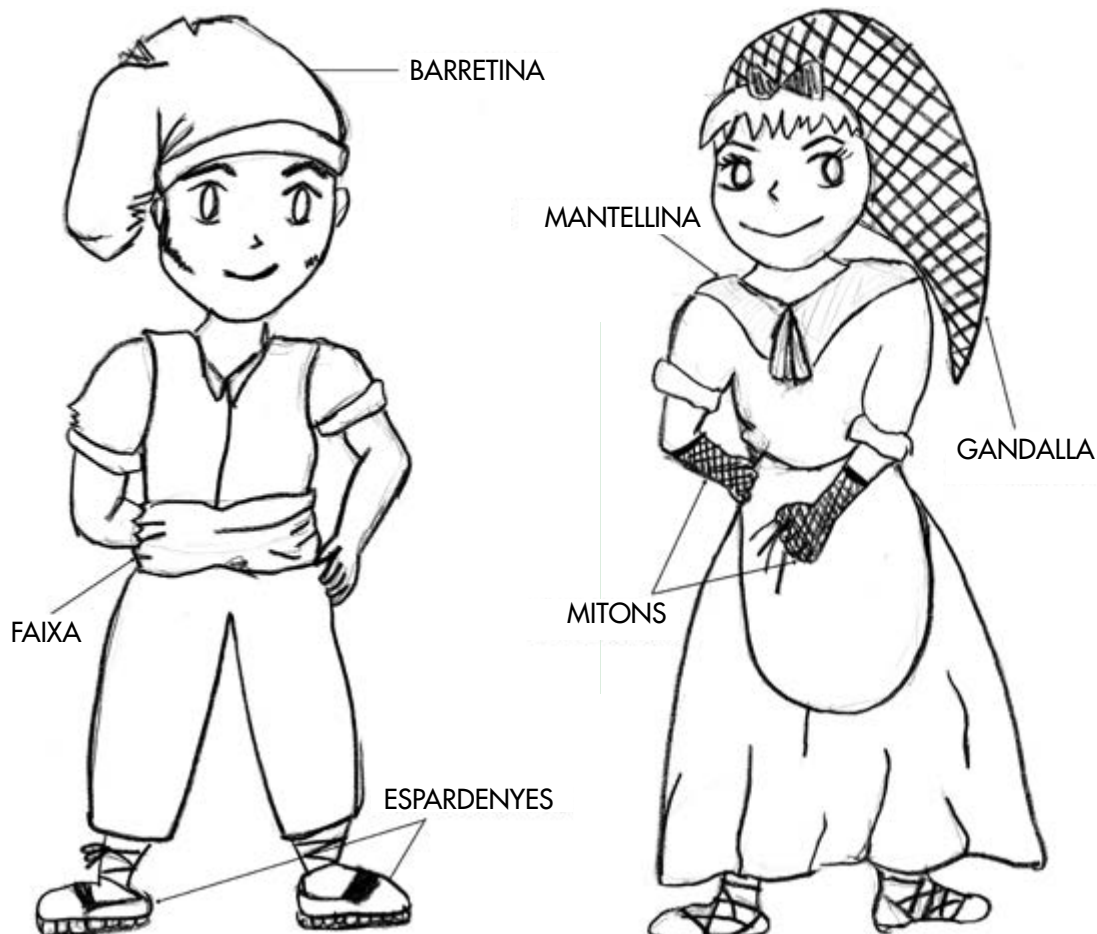
<http://youtu.be/lp40Fniis9g>

<http://youtu.be/EVyGQwY0xfY>

http://youtu.be/yWnj_Kxwt8g

ACTIVITATS

Així és com vestien els catalans del segle XIX, pinteu els dibuixos.

Practiqueu aquesta dansa a classe, és molt fàcil i divertida!

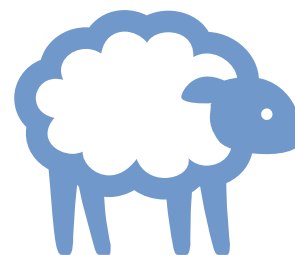
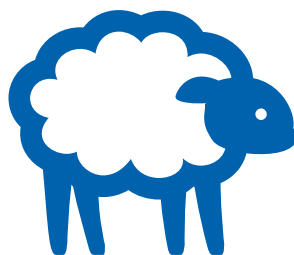
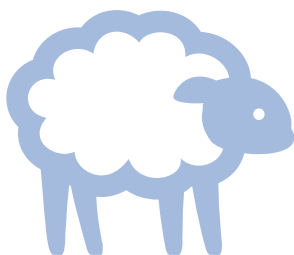
EL BALL DE SANT FERRIOL

Allegretto

E - ra un pas - tor que te - ni - a tres o - ve - lles,
e - ra un pas - tor que te - nia un pe - ne - lló. A - ra
ve Sant Fer - ri - ol, ba - lla - rem, si Déu ho vol; el qui
to - ca el tam - bo - ri - no ha per - dut el fla - bi - ol.

1. Era un pastor que tenia tres ovelles,
era un pastor que tenia un penelló.
Ara ve Sant Ferriol, ballarem, si Déu ho vol;
el qui toca el tamborino ha perdut el flabiol.
2. Tots en tenim, de picor i de pessigolles;
tots en tenim, si som vius i no ens morim.
Ara ve...
3. Bé pots ballar, si no tens pa i botifarra;
bé pots ballar, si no tens per manducar.
Ara ve...
4. No en tastaràs des del nas fins a la boca;
no en tastaràs de la boca fins al nas.
Ara ve...

I també podeu practicar aquest ritme mentre canteu la cançó.

EL BALL DE SANT FERRIOL

MELODIA

RITME

The image shows a musical score for the song 'El Ball de Sant Ferriol'. It consists of four systems of staves. Each system has a melody line on a treble clef staff with a key signature of one flat (Bb) and a time signature of 2/4. Below each melody line is a rhythm line on a common time signature staff. The melody lines contain notes, rests, and bar lines. The rhythm lines contain vertical stems and flags indicating the timing of the notes. The first system is labeled 'MELODIA' and 'RITME'. The second system is labeled '2'. The third system is labeled '3'. The fourth system is labeled '15'.

